

קט:

להגרי"ש כתב, שכשם שכתב הרמב"ם על לחשים ונחשים וכו' שהכל כזב ושקה, גם זוגות כך הוא, וצריך לפרש את סוגייתנו כהמאירי.

אולם בשלחן של ארבע (לרבנו בחיי, שער הראשון, ד"ה אין משיחין) כתב שטעם איסור הזוגות הוא משום שהכשפנים והמורכבים משתים שולטין על כל מי שאוכל ושותה זוגות. ועוד, שהזוגות מכח השניות הם, וכדי לקבוע בלב ענין אחדות והתרחק מאמונת השניות, לכן אסרו הזוגות, כי ראויים הם העניינים הטבעיים להיותם אות וסימן לעניינים הראויים.

ה. ליל המשומר ובא מן המזיקין כתב הבן יהוידע שהלשון 'משומר ובא' הוא משום שכבר היו בלילה זו נסים גם קודם יציאת מצרים, שבלילה זו גבר אברהם אבינו על אותם המלכים בנס, וגם בלילה זו ניצול יעקב אבינו משרו של עשו בהאבקו עמו.

ו. רבינא אמר ארבע כסי תקינו רבנן דרך חירות כל חד וחד מצוה באפה נפשה הוא הקשה רבינו דוד, שהרי ארבע כוסות הן שתקנו לו שתניה דרך חירות, ואם שתה כוס אחת או שתים לא עשה כלום. ותיריך שכוונת הגמרא היא על פי מה שאמרו לקמן, ארבע כוסות תקנו רבנן דרך חירות, והוסיפו שיעשו מצוה בכל אחד ואחד, וכיון שתקנו כל אחד למצותו, זה לקדוש וזה לספור ההגדה וזה לבהמ"ז וזה להלל, כל אחד נחשב לעצמו ואין מצטרפות זו עם זו לענין זוגות. והרש"ש כתב, שמכאן יש ללמוד שארבע כוסות אין מעכבות זו את זו, ואם אין לו אלא ג' ישתה ג'.

וכתב הרי"ף, שכיון שאמרו כל חד וחד מצוה באפי נפשה היא, אם כן כל כוס וכוס צריך ברכה בפני עצמו. והקשה רבנו דוד, מה ענין ברכה לזוגות, הלא ברכה ענין של הלכה, וזוגות אינו ענין של הלכה. ותיריך, שדעת הרי"ף שכשם שנמלך אינו מצטרף לזוגות, וגם לגבי ברכה נמלך צריך ברכה לעצמו, כך גם לענין זה, שכשם שלגבי זוגות כל כוס היא מצוה לעצמה, הוא הדין לגבי ברכה. וע"ש ברבינו דוד שהאריך בענין הברכות על הד' כוסות.

א. אמה על אמה ברום ג' אמות

כתבו התוס' שהשיעור ג' אמות של אדם הוא מלבד ראשו. אבל הרשב"ם ורמב"ן (ב"ב ק:) ועוד ראשונים סוברים שהג' אמות הוא עם ראשו. ובספר שיעורין של תורה (להגרי"י קניבסקי ז"ל, ס"ד), האריך במחלוקת זו, ובסק"ט כתב לתלות מחלוקתם באורך האמה, שלהשיטות שהוא כולל את הראש, מסתבר ששיעור אמה הוא 58 ס"מ, שאם השיעור הוא 48 ס"מ, הרי הוא ננס, ואין מסתבר שזהו שיעור של כל אדם. אבל להשיטות שג' אמות הם בלא הראש, לא מסתבר לומר שהשיעור הוא 58 ס"מ, ואף שאין מוכרח לומר שהוא 48 ס"מ, אבל מסתבר שלראשונים הללו אין אמה יותר מ 53 ס"מ בערך.

ב. שלחן של מקדש של פרקים הוה וכו'

כתב המצפה איתן שיש שביארו הטעם שנקטו דוקא שלחן (אף שהיו עוד כלים שמדתן אמה), לפי שבשאר כלים אפשר לטובלם חוץ לעזרה במקוה רחבה יותר מאמה, אבל השלחן, שבכל ימות השבוע היה עליו לחם הפנים, ואי אפשר לטובלו אלא בשבת בין סילוק הלחם הישן לסידור הלחם החדש, ובשבת אי אפשר לטובלו חוץ לעזרה, שגזרו על טבילת כלים בשבת, ורק בעזרה אפשר לטובלו, משום שאין שבות במקדש. ועיין שם מה שהקשה על זה, וביאר שהאיסור להוציא היה משום איסור הוצאה, ולא משום איסור טבילה בשבת, עיין שם.

ג. אמתא באמתא היכי מטבליה

הקשה הצ"ח, שלדעת רבי יהודה שאמת השלחן היא באמה בת חמשה טפחים, א"כ ודאי יוכל להטבילה במקוה שהיא אמה בת ששה טפחים. וכתב שסוגייתנו היא כדעת רבי מאיר, שהשלחן היה באמה בת ו' טפחים.

ד. היכי מתקני רבנן מידי דאתי בה לידי סכנה

ומסקנת הגמרא שהוא לילה המשומר ובא מן המזיקין. ובמאירי מבואר שבאמת אין בזוגות ממש כלל, אלא שהעם חושבים שיש בהם ממש, ולרוב רגילותם לחשוש לזה, הוצרכו ליתן טעם לתקנתם, דהיינו שהוא ליל שמורים. ובהערות